

*Пустовіт Ліліана*

## **СПОГАДИ ГАННИ БАРВІНОК ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

*Дослідження присвячено мемуарам української письменниці Ганни Барвінок. Зосереджено увагу на спогадах про Т. Шевченка.*

**Ключові слова:** *мемуари, Ганна Барвінок, Тарас Шевченко. The research is devoted to the memoirs of the Ukrainian writer Anna Barvinok. The attention is focused on the memoirs of T. Shevchenko.*

**Keywords:** *memoirs, Anna Barvinok, Taras Shevchenko.*

У ХІХ ст. з'являється ціле сузір'я українських письменниць, що показували у своїй літературній творчості тогочасні реалії. Свої думки вони повіряли, в тому числі, спогадам і щоденникам, перші з яких з'явилися на початку ХІХ ст. Мемуари допомагають відновити безліч фактів, що не відбилися в інших джерелах, іноді можуть мати вирішальне значення для реконструкції тієї чи іншої події або процесу. Зважаючи на це, вивчення жіночих мемуарів даного періоду є досить актуальним. На їх тлі вимальовується образ жінки й тогочасного суспільства в її баченні та сприйнятті. Одним із яскравих прикладів жіночих мемуарів ХІХ ст. є спогади Ганни Барвінок. Життєвий шлях і творчість письменниці досліджували В.І. Подзигун, В.Ю. Пустовіт, Л.О. Смоляр та ін.[1;2;3]. Нашу доповідь присвячено спогадам Ганни Барвінок про Тараса Шевченка. Через спогади, думки письменниці ми намагаємось зрозуміти її саму, її особистість.

Олександра Михайлівна Куліш, відома під літературним псевдонімом Ганна Барвінок, народилася на Чернігівщині. Батько її, землевласник Михайло Білозерський, був освіченою людиною. Мати, що походила із козацького роду, кохалася в українській мові, любила читати. У своїх звичках та побуті родина дуже близько стояла до селянського життя. Її брати – відомі в ті часи діячі українського руху: Василь Білозерський – член Кирило-Мефодіївського братства, Микола Білозерський – фольклорист, етнограф, збирач історичних пісень. Олександра отримала домашню освіту, а також навчалася в приватних пансіонах, про що вона пише: «... пансіонерську освіту свою закінчила в 14 літ». Проте, самоосвіту не покидала протягом усього життя [4,445;3,164]. Тож, письменниця зростала і формувалася як особистість в особливій атмосфері. Її оточували освідчені люди, які вплинули на її світогляд і виховання. Це можна сказати та про її шлюб з Пантелеймоном Кулішем. Олександра Михайлівна зобразила свій духовний стан, емоції, почуття та переживання в оповіданнях і спогадах, зокрема: «Голосіння по Шевченкові», «Кілька зустрічей з М.І.Костомаровим», «Довічний жаль (Спомини про П. Куліша)», «Спомини про Марка Вовчка», «Спомини про знаємість П. Куліша з домом Білозерських», «Спомини А. М.», «Згадка про Т.Шевченка». Основну увагу в них приділено молодим рокам життя авторки, остання їх частина – «Спомини А.М. Куліш» – написана в 1911 р. Це рік смерті письменниці, що ймовірно завадило їй продовжити

мемуари. Головною постаттю всіх спогадів Олександри Михайлівни є її чоловік – Пантелеймон Куліш. Через нього вона бачить світ і всіх навколо, зокрема Тараса Шевченка, спогадам письменниці про якого присвячено цей матеріал [6,290; 6,291].

Тарас Шевченко – знакова постать в українській літературі та історії та досить цікаво, як його сприймала і бачила людина з близького оточення (дружина його товариша) за різних обставин. Окрім двох спогадів-некрологів («Голосіння по Шевченкові», «Згадка про Т.Г. Шевченка»), пронизаних гострою тугою, постать Тараса Григоровича присутня в усіх мемуарах Ганни Барвінок [5;6]. Вона звертається до споминів про поета, описуючи різні етапи свого життя. Т. Г. Шевченко був близьким другом родини Кулішів і у Ганни Барвінок надзвичайно теплі спомини про його. Вона називає його: «Дорогий друже наш», «Батьку рідненький», «Татуню дорогий», «Друже мій не оцінений»[6,290-291]. Найяскравіший спогад – весілля з Пантелеймоном Кулішем, на якому Тарас Шевченко був боярином. Загальне піднесення, яке супроводжує розповідь про підготовку та саму так довго очікувану подію відчувається і в згадках про поета: «Перед весіллям за три дні приїхав і Шевченко. Сі три дні ми дуже приємно пробавились. Він маму нашу дуже полюбив...». Ганна згадує як «Шевченко нас надзвичайно утішав». «По вечері, як од'їзжали гості, вся публіка й старший боярин Шевченко підійшов прощатися до мами, а потім й до молодих. Та до молодої обернувшись каже:—Чи се царівна, чи королівна ! Се не царівна не королівна, а се Мотрони Василівни дочка Олександра. А Куліш поруч стоячи, каже: «На чужий коровай очей не поривай, а собі дбай»[4,272,273,274]. До цієї теми Олександра Михайлівна повертається в некрологах на смерть поета: «...на розсвітанні життя мого, Ти був моїм старшим боярином... І як гарно на душі було у мене...»[6,290]. «Ти тоді звеличав мене—княгинєю і королівною!.. Боже мій! Я і сама се почувала, бо присутність таких двох велетнів і сили розуму надавала мені дух красоти, возвисила мене, одухотворила красою свого подиху на мене; як сонце рослину так ти мій друже, і Куліш оживили й осяяли мене» [6,290]. Згадує Тараса Шевченка Олександра Куліш і в спогадах про М. Костомарова, описуючи, дружні стосунки та спілкування їх з Пантелеймоном Кулішем: «Так і рідний усім нам українцям Шевченко, під час перебування мого в Петербурзі, так уподобав мариновану мною корюку, що я постійно постачала студію художника-поета. Він був моїм старшим боярином, і мені було приємно прислужитися йому. З ім'ям Костомарова завше поєднується у моїй душі ім'я Шевченка. ...Щасливі дні та вечори! Розумні промови цих людей, осяяні надхненням обличчя їхні захоплювали мене невимовно» [7,238].

Спогади Ганни Барвінок були написані вже в досить похилому віці та після смерті Т. Шевченка, але таке відчуття що вона пише їх того ж дня який описує. Вона настільки запам'ятала, що відчувала в ті моменти –

вона дійсно була щаслива, а Шевченко розділив із нею цю радість. Тому вона з такою добротою, повагою, любов'ю пише про нього. Добре відомо, що в Тараса Григоровича була непроста доля і зі спогадів письменниці зрозуміло, що вона не була байдужа до нього: «Гірко Твої сльози пали пекучим огнем на моє молоде серце, яке ще не знало болючого і не почувало... Я подумала. Як же воно впадає йому... І поцілувала гаряче твою руку. Аж тепер мені солодко от цього, що я така щаслива... і мене Господь уповажнив, що я могла хоч цим Тобі виректи мою прихильність до тебе—Мученику» [6,290]. Усю його печаль вона пропустила крізь себе, і болюче переживала за нього. Це і показує глибину її душі та доброту. Ганна Барвінок не проста жінка і життя її було непросте та попри усі свої негаразди душа її була відкрита і добра...

Ганна Барвінок називала його «Батьку рідненький» і переживала смерть Шевченка, як смерть рідної людини. Він був для неї батьком, вчителем, наставником. Його погляди, думки безпосередньо вплинули на її творчість та на ню саму.

Отже, у своїх спогадах Олександра Куліш згадує Тараса Шевченка як близького друга своєї сім'ї, для неї він і наставник, і як рідний батько. Спомини про письменника дуже теплі, але в той самий час пронизані болем і печаллю. Свої мемуари письменниця пише в досить похилому віці. Коли описанні події відбувалися він ще не був такою величною постаттю.

У спогадах відчувається велика гордість авторки, що в її оточенні перебував той самий відомий і досі Тарас Шевченко. Вона легко могла спілкуватися із ним, тримати його за руку, чи просто бачити. Можливо він і не був для неї такою значущою постаттю в молоді роки, але зі спогадів явно видно її гордість, прихильність до Шевченка та його постаті. На її очах він став тим ким є для нас зараз, символом свободи українського народу. На тлі цих спогадів постає і сама Олександра як особистість, адже безумовно, такі твори багато чого говорять і про самого автора, його думки та почуття. І те, що письменниця перебувала і формувалась як особистість в оточенні непересічних людей, безумовно вплинуло на її творчість, світогляд і на неї саму.

#### **Список використаних джерел і літератури:**

1. Подзігун В. І. Творчість Ганни Барвінок в українському літературному процесі другої половини ХІХ століття: автореф. дис.... канд. філ. наук. Київ: 2006. 19 с.
2. Пустовіт В. Українська письменницька мемуаристика ХІХ ст.: генеза, засади вивчення: автореф. дис. ... д-ра філ. наук. Київ: 2010. 26с.
3. Смоляр Л.О. Жінки Наддніпрянської України в ХІХ - на початку ХХ століття: монографія. Одеса: Астропринт, 1999. С. 76-109.
4. Спомини А.М. Куліш (Ганни Барвінок). *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С.255-289.
5. Голосіння по Шевченкові. *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ: Рада, 2001. С.235-236.

6. Згадка про Шевченка. *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ:Рада, 2001. С. 290-291.

7. Кілька зутрічів з М.Костомаровим. *Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження*. Київ:Рада, 2001. С. 237-243.

*Карпенко Олександр*

## **ГАЗЕТА «ВІДРОДЖЕННЯ» ПРО ПОДІЇ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ П.СКОРОПАДСЬКОГО НА ТЕРИТОРІЇ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ**

*В роботі досліджено інформаційний потенціал газети «Відродження», що відбиває становище Подільської губернії за часів гетьманської держави П. Скоропадського. Зроблено огляд тематичних груп матеріалів.*

**Ключові слова:** *газета «Відродження», Подільська губернія, Гетьманат П. Скоропадського, інформаційний потенціал. In this paper, the information potential of the newspaper «Revival» concerning the events on the territory of the Podolsk province from April 29, 1918 to December 14, 1918 is investigated. The main task was to review thematic groups of materials.*

**Keywords:** *newspaper «Revival», Podillya province, Hetmanat P. Skoropadsky, information potential.*

Важливим етапом Української національної революції став 1918 р., що продемонстрував ще один варіант втілення ідеї української державності. Активним «агітатором та пропагандистом» у вирі революційних змагань була періодична преса, яка зараз виступає одним із важливіших джерел для вивчення подій і процесів на території України в 1917-1921 рр.

Пресу часів Української революції вивчали П.І. Губа, Г.Я. Рудий, О.В. Богуславський. Серед літератури присвяченій історії Поділля 1918 р. слід відзначити роботи В.С. Лозового, О.П. Реєнта, В.П. Рекрут, А.М. Лекар. Після державного перевороту в Києві 29 квітня 1918 р., нову центральну владу в Подільській губернії визнали не всі. Частина службовців УНР закликали до громадянської непокори режиму. Ситуацію вдалось стабілізувати за допомогою австро-угорського командування, яке підтримало гетьманську владу [2, 160]. Гетьманський уряд змінив структуру управління на місцях, однак вона мало чим відрізнялась від ієрархії владного режиму за часів Російської імперії. Більшість селян були невдоволені аграрною політикою гетьмана, за якою на свої землі повертались поміщики [3;4, 105]. Майже весь час на території губернії діяв повстанський рух, який стримували австро-угорські війська та загони козаків. Загалом на Поділлі в березні-листопаді 1918 р. діяло 194 партизанські та повстанські загони різних політичних орієнтацій [2, 162]. Ситуацію вдавалось контролювати поки на території губернії дислокувались іноземні війська. У жовтні 1918 р. вони почали вертатись на батьківщину і водночас чинити погроми, через що 9 листопада в